

Covid-19'un Türkiye'nin Dış Ticaret Taşıma Türlerine Etkisinin İncelenmesi

Bora ÖÇAL*

*Süleyman Demirel Üniversitesi, Sivil Havacılık Yüksekokulu, Isparta

*<https://orcid.org/0000-0003-0654-0131>

*Corresponding author: boraocal@sdu.edu.tr

Doi: [10.5281/zenodo.7487537](https://doi.org/10.5281/zenodo.7487537)

Araştırma Makalesi/Derleme

Makale Tarihiçesi:

Geliş tarihi: 2022/11/05

Kabul tarihi: 2022/12/24

Online Yayınlanma: 2022/12/31

Anahtar Kelimeler

Dış ticaret
Lojistik
Taşımacılık
Covid-19

ÖZET

Covid-19'un ortaya çıkması ve kısa bir süre içerisinde pandemi halini alması uluslararası alanda şok etkisi yaratmıştır. Bu durum ülke ve uluslararası kuruluşları pandeminin yayılmasını engellemek amacıyla ekonomik ve toplumsal alanda sıkı tedbirler almaya zorlamıştır. Alınan tedbirlerden uluslararası tedarik zinciri ciddi şekilde etkilenmiş ve dolayısıyla uluslararası ticaret ve ekonomi de zarar görmüştür. Ortaya çıkan bu durum ulusal ve uluslararası ekonomilerde daralmaya sebep olmuştur. Ekonomide yaşanan bu daralma ve uygulanan tedbirler uluslararası ticaretin en temel birleşenlerinden olan taşıma türlerinin de farklılaşmasına yol açmıştır. Bu çalışma, Covid-19'un Türkiye ihracat taşımalarında kullanılan taşıma şekillerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elektronik posta yoluyla elde edilen 2017-2021 yıllarına ait ihracat verileri sayısal yöntemlerle analiz edilmiş ve tablolar oluşturulmuştur. Elde edilen tablolar incelenmiş ve yorumlanmıştır. Sonuç olarak Covid-19 pandemisi Türkiye toplam ihracatını önemli derecede daraltmıştır. Ancak bu süreçte Covid-19'un demiryolu taşımacılığına pozitif etki oluşturduğu ve demiryolu taşıma miktarlarının arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca karayolu taşımacılığı pandemiden toplam ihracat kadar etkilenmemiş ve taşıma miktarlarında oransal olarak çok az düşüş yaşamıştır. Ancak havayolu ve denizyolu taşımacılıkları bu süreçten ciddi şekilde etkilenmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, pandeminin etkilerinin 2020 yılının ikinci çeyreğinde ciddi şekilde hissedildiği ve bu süreçte uygulanan yeni stratejiler neticesinde yılın dördüncü çeyreği itibariyle olumsuz etkinin azalmaya başladığı tespit edilmiştir.

Investigation of the Effect of Covid-19 on Turkey's Foreign Trade Transport Types

Research article/Reviews

Article History:

Received: 2022/11/05

Accept: 2022/12/24

Available online: 2022/12/31

Keywords:

Foreign Trade
Logistics
Transportation
Covid-19

ABSTRACT

The emergence of Covid-19 and the fact that it became a pandemic in a short time has created a shock effect in the international arena. This situation has forced the country and international organizations to take strict measures in the economic and social field in order to prevent the spread of the pandemic. The international supply chain has been severely affected by the measures taken, and therefore international trade and economy have also suffered. As a result of this situation, national and international economies have shrunk. This contraction in the economy and the measures implemented caused the differentiation of transportation types, which are one of the most basic components of international trade. This study was conducted to examine the effects of Covid-19 on the modes of transportation used in Turkey's export transportation. In this context, the export data for the years 2017-2021 obtained by e-mail from the Turkish Statistical Institute were analyzed by numerical methods and tables were created. Obtained tables were analyzed and

interpreted. As a result, the Covid-19 pandemic has significantly reduced Turkey's total exports. However, in this process, it has been determined that Covid-19 has a positive effect on rail transport and the amount of rail transport has increased. In addition, road transport was not affected by the pandemic as much as total exports, and the amount of transport decreased proportionally. However, air and sea transportation have been seriously affected by this process. In this study, it was determined that the effects of the pandemic were felt seriously in the second quarter of 2020 and that it started to decrease as of the fourth quarter of the year as a result of the new strategies implemented in this process.

GİRİŞ

Covid-19'un 21 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmesi ulusal ve uluslararası alanda şok etkisi yaratmıştır. Çin'de ortaya çıkan ve çok hızlı şekilde dünya geneline yayılan Covid-19'dan 2022 yılının Kasım ayı itibariyle dünya genelinde yaklaşık 629 milyon insan etkilenmiş ve bu virüs nedeniyle yaklaşık 6,5 milyon insan yaşamını yitirmiştir (WHO, 2022).

Bu durum uluslararası örgütler ve ülkeleri salgının yayılmasını engellemek ya da yavaşlamasını sağlamak adına farklı tedbirler almaya zorlamıştır. Bu tedbirler sokağa çıkma yasakları, sosyal mesafe ve hareket kuralları gibi yasakları barındırmaktadır. Pandeminin yayılmasını engellemek adına alınan ekonomik tedbirler ekonomideki arz ve talep dengesini bozmuş ve uluslararası tedarik zincirini olumsuz etkilemiştir (Ay, 2021: 272-273). Yaşanılan bu durum da ulusal ve uluslararası ekonomileri daraltmıştır (Arık vd., 2021: 538). Covid-19 ile birlikte ekonomide yaşanan bu daralma dünya ve Türkiye ekonomisi, sektörler, firmalar ve çalışanlar üzerinde önemli ölçüde olumsuz etkiler yaratmıştır (Ay, 2021: 272-273). Ulusal ve uluslararası ticarete meydana gelen daralma ve uygulanan kısıtlamalar ticaretin en temel birleşeni olan taşımacılık sektörünü de etkilemiştir. 2020 yılında ortaya çıkan ve etkileri halen devam eden salgın hem yolcu hem de yük akışını kısıtlamıştır (Alnıpak ve Kale, 2021: 140). Türkiye özelinde kısıtlamalar sonrası ortaya çıkan seyahat ve uçuş yasakları havacılık sektörünü, pandeminin yayılması korkusu ile ülkelerin ihtiyaç duydukları hammadde ve ürünlerin teminini ertelemesi denizcilik sektörünü derinden sarsmıştır. Bu kapsamda ülkeler ihtiyaçlarını karşılamak için farklı taşıma türlerini kullanmaya yönelmişlerdir.

Bu çalışmada, Türkiye'nin ihracat taşımalarında kullandığı taşıma türleri ele alınmış ve Covid-19 pandemisinin bu taşıma türleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda 2017- 2022 yılları arasındaki toplam ihracat, karayolu, denizyolu, havayolu ve demiryolu taşımacılık türleri ile yapılan ihracat miktarlarındaki değişimler analiz edilerek yorumlanmıştır.

Kavramsal Çerçeve ve Literatür Çalışması

Covid-19'un ortaya çıkması ve kısa süre içerisinde pandemi haline gelmesi uluslararası ticareti olumsuz yönde etkilemiştir. Salgının yayılmasını engellemek için ülkeler ulusal ve uluslararası alanda tedbirler almıştır. Bu kapsamında yapılan sosyal ve ekonomik kısıtlamalar ulusal ve uluslararası alanda mal ve hizmet ticaretini de derinden etkilemiş ve ticarete önemli daralmalar yaşanmıştır. Literatürde Covid-19 salgının dünya

ticaretine etkisi üzerine çok farklı çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalarda genellikle Covid-19'un ülkelere ve uluslararası ticarete olan etkileri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Ancak Covid-19'un uluslararası ticarete kullanılan taşıma türlerini inceleyen araştırma sayısı oldukça azdır. Bu kapsamda literatürde Covid-19 pandemisinin uluslararası ticarete etkileri üzerine yapılmış olan çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

Acar (2021) çalışmasında İstanbul'da dış ticaret işletmelerinin sahipleri ve çalışanlarının Covid-19 kapsamında alınan tedbirlere farklı bir bakış açısı ile önem düzeylerini araştırmayı amaçlamıştır. Elde edilen veriler AHP ile analiz edilmiş ve en önemli ana kriter olarak gümrük işlemlerine ilişkin yapılan düzenlemeler olurken en önemli alt kriterin ise çalışan personelin niteliği olduğunu tespit etmiştir.

Uzun (2021) çalışmasında Güneydoğu Anadolu bölgesinde bulunan gümrük kapılarından yapılan ihracat miktarlarını analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda 2019 ve 2020 yıllarının ilk altı aylarını karşılaştırmış ve sonuç olarak Karkamış ve Çobanbey gümrük kapıları dışında kalan diğer gümrük kapılarından yapılan ihracatın arttığını tespit etmiştir.

Şenalp ve Şenalp (2021) yaptıkları çalışmalarını Covid-19'un Türkiye dış ticaret performansına olan etkisi ve seçilen bazı gelişmiş ülkelerin aynı dönemdeki dış ticaret performanslarını karşılaştırmak amacıyla yapmışlardır. Araştırma sonucunda 2020 yılı toplam ithalatın 2019 yılına oranla arttığı ancak ihracatın ise azaldığını tespit etmişlerdir. Bu kapsamda Rusya'dan yapılan ithalatın azaldığı ancak Almanya ve Çin'den yapılan ithalatın arttığı ve ABD dışında kalan diğer ülkelere yapılan ihracatın azaldığı kanaatine varmışlardır.

Ay (2021) çalışmasını Covid-19 salgının Türkiye'nin ihracatı üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla yapmıştır. Çalışmadaki analizleri ihracattaki toplam değişim, ihracat miktarı ve birim değer endekslerindeki değişimler dikkate alarak yapmışlardır. Çalışma sonucunda salgının Türkiye'nin ihracatı üzerindeki olumsuz etkilerinin 2020 yılının ilk aylarında başladığı tespit edilmiştir. Salgının olumsuz etkilerinin nisan ve mayıs aylarında en yüksek seviyede yaşandığı ancak haziran ayı itibarıyla ihracatta pozitif yönlü artışların olduğunu tespit etmiştir.

Çütçü (2021) çalışmasını Covid-19 salgının dünya ve Türkiye dış ticaretine etkisini incelemek, elde edilen sonuçları analiz etmek ve iyileştirmeler için önerilerde bulunmak amacıyla yapmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye dış ticaretin kırılabilir bir yapıya sahip olduğu, Türkiye'nin salgın sürecinden hem üretim hem de tüketim boyutunun oldukça etkilendiği ve bu duruma bağlı olarak dış ticaret açığının artması sonucu döviz kurlarında artışların yaşandığı kanaatine varmıştır.

Guan vd. (2020) çalışmalarını Covid-19'un dünya ekonomisine kısa vadeli etkilerini incelemek için Felaket Etki Modeli'ni kullanarak analizler yapmışlardır. Analiz sonucunda salgının devam etmesi neticesinde uygulanacak sıkı tedbirlerin Çin ekonomisini %21 daraltacağı ve bu durumunun küresel bazda %3,5'lik daralmaya neden olacağını tespit etmişlerdir.

Obayelu vd.(2020) çalışmalarını Covid-19'un Afrika ülkelerinin ticareti üzerinde yarattığı fırsat ve tehditleri daha iyi anlaşılması için yapmışlardır. Sonuç olarak Covid-19'un tüm dünya dış ticaretini etkilediği

gibi Afrika ticaretini de olumsuz şekilde etkilediği ve pandemi nedeniyle ithalatta uygulanan tarife değişikliklerinin kritik ürünlerin Afrika ülkelerine girişini kısıtladığı kanaatine varmışlardır.

Espitia vd. (2020) çalışmalarını işbirlikçi olmayan ticaret politikaları ve Covid-19'un dünyadaki gıda piyasaları üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla yapmışlardır. Araştırma kapsamında salgının ortaya çıkması ile küresel bazda ihracatta gıda arzı %6 ile %20 arasında azaldığı, bu durumun gıda fiyatlarını %2 ile %6 oranında artırdığı kanaatine varmışlardır. Sonuç olarak salgınla birlikte ortaya çıkan ihracat kısıtlamalarının da artması ile fiyatların 3 kat artarak %18 oranında yükseldiğini ve bu durumdan da en çok az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin etkileneceğini tespit etmişlerdir.

Gruszczynski (2020) çalışmasını Covid-19 salgının küresel ticarete olan kısa ve uzun vadeli etkilerini araştırmak amacıyla yapmıştır. Araştırma sonucunda salgından en çok etkilenen sektörün hizmet sektörü olduğu ve hizmet sektörü özelinde de en çok etkilenen alt sektörlerin de konteyner taşımacılığı, havayolu taşımacılığı ve turizm sektörü olduğunu tespit etmiştir.

Barua (2020) çalışmasını salgının olası ticari etkileri ile ilgili kapsamlı bir anlayış geliştirmek için yapmıştır. Bu kapsamda Çin ve diğer dünya devletleri arasındaki ticareti analiz etmiştir. Sonuç olarak salgının yenedünya ticaret kalıpları oluşturduğu ve küreselleşmeyi de etkileyerek bazı ekonomileri kazanan bazılarını da kaybeden ülkeler haline getirdiği kanaatine varmıştır.

Ece (2020) çalışmasını Covid-19 salgının konteyner taşımacılığı ve Türkiye limanları üzerine etkini araştırmak amacıyla yapmıştır. Bu kapsamda detaylı literatür taraması ve salgında alınan önlemler çerçevesinde değerlendirmelerde bulunmuştur.

Yöntem

Çalışma kapsamında ele alınan veriler Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elektronik posta yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen veriler sayısal yöntemlerle tablolar haline getirilmiştir. Yapılan detaylı literatür çalışması sonrasında oluşturulan tablolar incelenmiş ve sonuçları yorumlanmıştır. Çalışmada uluslararası taşımacılığın temel taşıma türlerinden olan demiryolu, karayolu, havayolu ve denizyolu taşımacılıkları ele alınmıştır. Ayrıca pandeminin etkisinin görüldüğü yılın 2020 yılı olması nedeniyle analizlere bu yıldan önceki ve sonraki yıllar olan 2019 ve 2021 yılları da dâhil edilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Tablo 1'de Türkiye'nin dış ticaretinde kullanılan taşıma türlerinin 2017-2021 yılları arasındaki dolar bazında taşıma miktarları ve Türkiye'nin toplam ihracat miktarı gösterilmiştir. Bu tabloya göre 2017-2018 yılları arasında yalnızca havayolu taşımacılığı ve diğer taşıma türleri ile yapılan ihracat azalırken diğer taşıma türleri ile yapılan ihracat ve toplam ihracat artmıştır. 2019 yılında ise tüm taşıma şekilleri ile yapılan ve toplam ihracatın arttığı görülmektedir. Covid-19'un başlangıç yılı olarak nitelendirilen 2020 yılına gelindiğinde ise demiryolu ve diğer taşıma türleri dışında kalan taşıma türleri ile yapılan ihracatın azaldığı, 2021 yılında ise

Covid-19 tedbirlerinin azalması ve 2020 yılında temin edilemeyen ürünlere olan talebin artması tüm taşıma şekilleri ile yapılan ihracat miktarlarını önemli derecede artırmıştır.

Tablo 1.Türkiye'nin dış ticaretinde kullanılan taşıma türlerinin taşıma miktarları

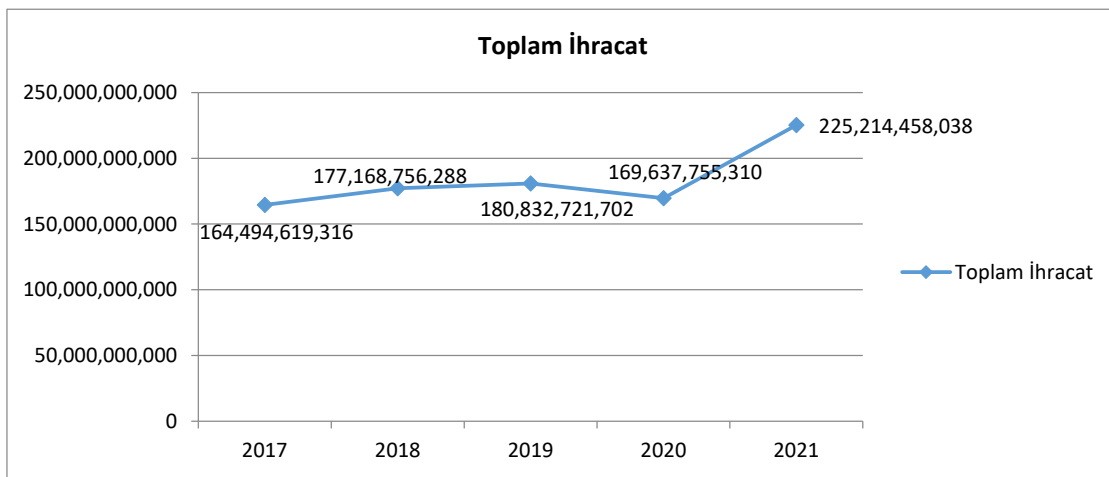
Taşıma Türü	Yıl				
	2017	2018	2019	2020	2021
	(Bin Amerikan Doları)				
Demiryolu	699.915	753.544	971.021	1.287.765	1.648.442
Karayolu	50.988.408	52.222.468	54.461.861	53.127.588	68.749.376
Havayolu	17.217.240	14.127.905	14.849.231	12.732.561	18.735.586
Denizyolu	93.378.625	108.802.682	109.114.264	100.907.927	133.714.269
Diğer	2.210.432	1.262.157	1.436.347	1.581.914	2.366.785
Toplam	164.494.620	177.168.756	180.832.722	169.637.755	225.214.458

İhracatta kullanılan taşıma türlerinin bir önceki yıla göre göstermiş oldukları değişimler yüzdesel olarak Tablo 2’de gösterilmiştir. Salgının ortaya çıkması sonrası Türkiye dış ticaretinde 2020 yılında 2019 yılına göre yaklaşık %6’lık azalma yaşanmıştır. Bu yılda havayolu ve denizyolu taşımacılığı ile yapılan ihracat toplam ihracata oranla daha fazla azaldığı ancak demiryolu taşımacılığı ve diğer taşıma türleri ile yapılan ihracatın arttığı gözlenmiştir.

Tablo 2.Yıllara göre yüzdesel değişim miktarları

Taşıma Türü	Yıl			
	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Demiryolu	% 8	% 29	% 33	% 28
Karayolu	% 2	% 4	% -2	% 29
Havayolu	% -18	% 5	% -14	% 47
Denizyolu	% 17	% 0	% -8	% 33
Diğer	% -43	% 14	% 10	% 50
Toplam	% 8	% 2	% -6	% 33

Grafik 1’de toplam ihracatın yıllara göre dağılımı gösterilmiştir. Grafığe göre yıllar içerisinde artış gösteren toplam ihracat miktarı salgının etkisiyle 2020 yılında %6’lık düşüş yaşamış ancak 2021 yılına gelindiğinde 2020 yılına göre yaklaşık olarak %33’lük artışla 225 milyar dolar seviyelerine ulaşmıştır.

Grafik 1.Toplam ihracatın yıllara göre dağılımı

Taşıma türlerinin toplam ihracat taşımaları içerisinde kullanılma oranları Tablo 3'te incelendiğinde, 2020 yılında oransal olarak demiryolu, karayolu ve diğer taşımacılık türlerinin artış gösterdiği tespit edilmiştir. Havayolu ve denizyolu taşımacılığı oranlarında ise bir miktar düşüş yaşandığı göze çarpmaktadır.

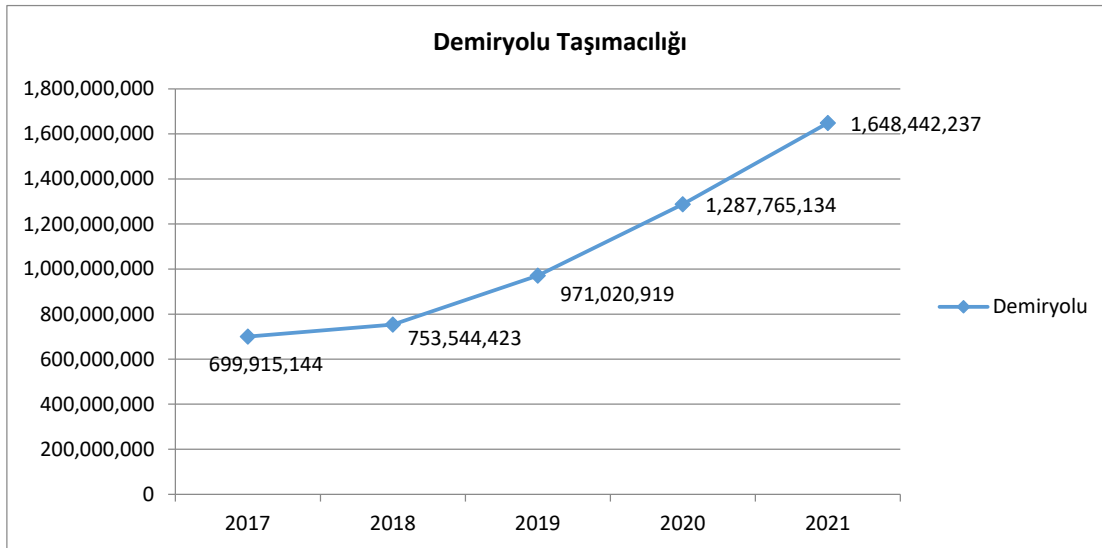
Tablo 3. Taşıma türlerinin toplam taşıma içerisindeki kullanım oranları

Taşıma Türleri	Yıl				
	2017	2018	2019	2020	2021
Demiryolu	% 0,4	% 0,4	% 0,5	% 0,8	% 0,7
Karayolu	% 31	% 29,5	% 30,1	% 31,3	% 30,5
Havayolu	% 10,5	% 8	% 8,2	% 7,5	% 8,3
Denizyolu	% 56,8	% 61,4	% 60,4	% 59,5	% 59,4
Diğer	% 1,3	% 0,7	% 0,8	% 0,9	% 1,1

Covid-19 salgının taşıma türleri üzerine etkisinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla taşıma türleri ayrı ayrı incelenmiştir. Ayrıca salgının Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020 tarihinde pandemi olarak ilan edilmesi nedeniyle 2019-2021 yıllarının üçer aylık dönemleri çeyrek olarak nitelendirilmiş ve bu çeyreklere göre taşıma miktarlarındaki değişimler değerlendirilmiştir. Bu kapsamda pandeminin mart ayı içerisinde ilan edilmesi nedeniyle 2020 yılının ikinci çeyreği pandemi etkisinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

Demiryolu Taşımacılığı

Demiryolu taşımacılığı ile yapılan ihracat miktarları ele alınan 2017-2021 yılları arasında sürekli olarak artış göstermiştir (Grafik 2). Demiryolu taşımacılığı, 2020 yılının dünya ve Türkiye dış ticaretine yarattığı olumsuz etkiden pek etkilenmemiş aksine ihracat taşıma miktarlarını arttırmıştır.

Grafik 2. Demiryolu taşımacılığının yıllara göre dağılımı

Demiryolu ihracat taşımaları Tablo 4 incelendiğinde; ikinci çeyrek olarak belirlenen nisan, mayıs ve haziran aylarında oransal olarak bir miktar düşüş yaşanmıştır. Ancak salgının yıkıcı etkisi sonrası dış ticarete ortaya çıkan %6'lık daralmaya karşın demiryolu taşımacılığı tüm çeyreklerde artış kaydetmiştir.

Tablo 4. Demiryolu taşımacılığının çeyrekler bazında taşıma miktarları ve oransal değişimleri

Demiryolu/İhracat (Dolar)	2019	2020	%	2021	%
Q1	228.815.474	294.066.975	29	348.744.996	19
Q2	238.856.309	291.552.507	22	412.940.235	42
Q3	259.782.319	349.955.025	35	410.700.155	17
Q4	243.566.817	352.190.627	45	476.056.851	35

Karayolu Taşımacılığı

Grafik 3'ten de anlaşılacağı üzere karayolu taşımacılığı ile yapılan ihracat miktarları 2017-2019 yılları arasında artış eğilimindeyken 2020 yılında 2019 yılına oranla %2'lik azalma yaşamıştır. Toplam dış ticaretin %6'lık kayıp yaşamış olması göz önüne alındığında karayolu taşımacılığı toplam ticarete oranla salgından daha az etkilenmiştir. 2021 yılında ise 2020 yılına oranla %29'luk artışla yaklaşık 68,7 milyar dolar seviyelerine çıkmıştır.

Grafik 3. Karayolu taşımacılığı miktarlarının yıllara göre dağılımı

Karayolu taşımacılığının çeyrekler bazındaki taşıma miktarları Tablo 5'te gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde; salgının 2019 yılının sonlarında ortaya çıkması nedeniyle karayolu taşımacılığı; 2020 yılının ilk çeyreğinde 2019 yılına oranla %2'lik kayıp yaşamışken ikinci çeyrekte salgının pandemiye dönmesi

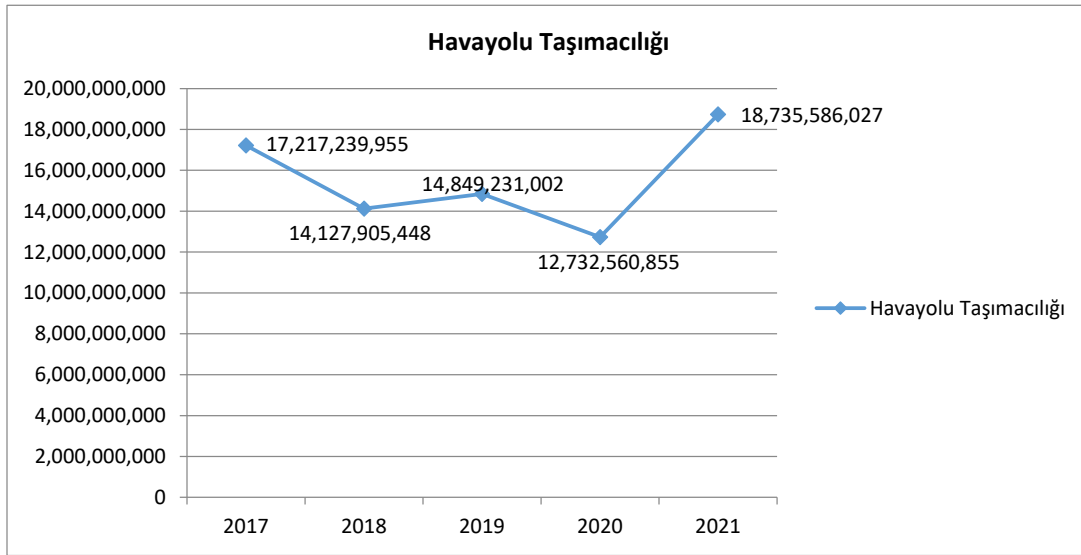
sonrası kayıp oranı %22 seviyelerine çıkmıştır. Ancak üçüncü ve dördüncü çeyreklerde ülkelerin farklı ticaret stratejileri belirlemeleri sonucu karayolu taşıma miktarları artmıştır.

Tablo 5. Karayolu taşımacılığının çeyrekler bazında taşıma miktarları ve oransal değişimleri

Karayolu/İhracat (Dolar)	2019	2020	%	2021	%
Q1	13.133.446.908	12.862.967.705	-2	15.420.501.455	20
Q2	13.188.768.321	10.261.770.047	- 22	16.912.755.820	65
Q3	13.672.602.450	14.215.201.089	4	17.193.658.422	21
Q4	14.467.041.882	15.787.648.846	9	19.222.459.982	22

Havayolu Taşımacılığı

Havayolu taşımacılığının dış ticaretteki taşıma miktarları yıllar bazında Grafik 4’te de görüldüğü gibi dalgalı bir seyir izlemiştir. Havayolu taşımacılığı miktarı 2020 yılında 2019 yılına göre yaklaşık %14 değer kaybetmiştir. Bu oran toplam ihracatın kaybettiği %6’lık değerın çok üzerinde olduğu tespit edilmiş ve bu durumun sonucu olarak havayolu taşımacılığının salgından önemli derecede etkilendiği sonucuna varılmıştır. Ancak 2021 yılında ise 2020 yılına göre havayolu taşımacılığında %47’lik artış yaşanmıştır.

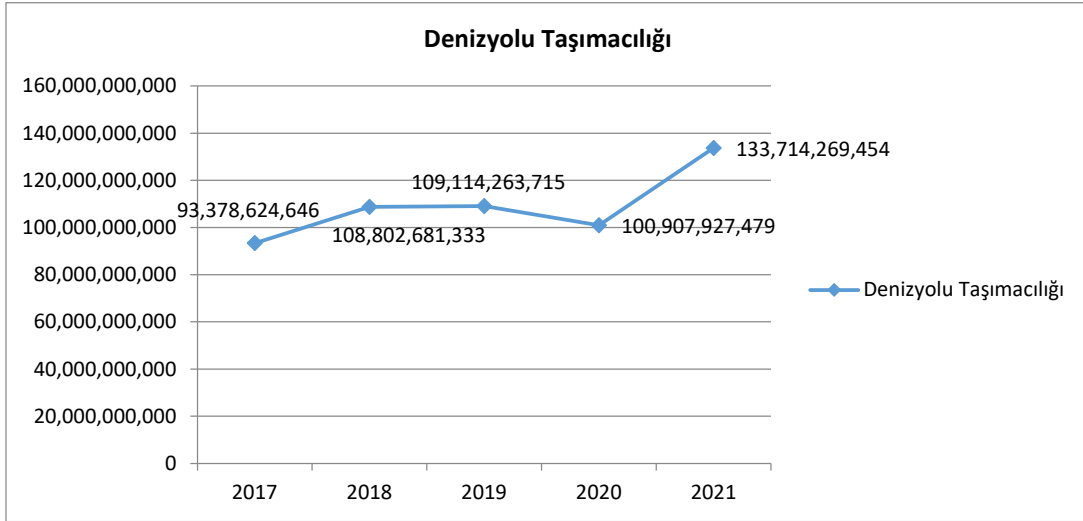
Grafik 4. Havayolu taşımacılığı miktarlarının yıllara göre dağılımı

Tablo 6 incelendiğinde 2020 yılında havayolu taşımacılığında yaşanan %14’lük kaybın en önemli sebebinin ikinci ve üçüncü çeyreklerde yaşanan %25’lik oranlarda azalmaların olduğu tespit edilmiştir. Birinci ve dördüncü çeyreklerde de azalmalar yaşanmış ancak bunlar toplam dış ticarete yaşanan azalmanın altında gerçekleşmiştir.

Tablo 6. Havayolu taşımacılığının çeyrekler bazında taşıma miktarları ve oransal değişimleri					
Havayolu/İhracat (Dolar)	2019	2020	%	2021	%
Q1	3.233.477.882	3.215.991.874	-1	4.125.161.086	28
Q2	3.493.036.064	2.613.144.626	-25	4.361.473.799	67
Q3	4.061.596.557	3.031.003.873	-25	4.117.705.651	36
Q4	4.061.120.499	3.872.420.482	-5	6.131.245.491	58

Denizyolu Taşımacılığı

Grafik 5'te de görüldüğü gibi denizyolu taşımacılığı 2017-2019 yılları arasında artış eğilimindeyken pandeminin başlaması ile birlikte 2020 yılında %8'lik azalma yaşamıştır. Türkiye ve dünya dış ticaretinin en önemli taşıma türü olan denizyolu taşımacılığındaki bu azalmanın toplam ticaret miktarındaki azalmadan daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bu durumun sonucu olarak salgının denizyolu taşımacılığını ve dolaylı olarak Türkiye dış ticaretini de önemli düzeyde etkilediğinden söz edilebilir.

Grafik 5. Denizyolu taşımacılığı miktarlarının yıllara göre dağılımı

Çeyrekler bazında denizyolu taşımacılığı Tablo 7 incelendiğinde; denizyolu taşımacılığının 2020 yılının ilk çeyreğindeki azalma oranı toplam dış ticarete yaşanan oranla aynı iken pandemin etkisi ile ikinci çeyrekte bu azalma %28 seviyelerine çıkmıştır. Üçüncü çeyrekte toparlanma eğilimine giren denizyolu taşımacılığı dördüncü çeyrekte 2019 yılına göre %6'lık artış göstermiştir.

Tablo 7. Denizyolu taşımacılığının çeyrekler bazında taşıma miktarları ve oransal değişimleri

Denizyolu/İhracat (Dolar)	2019	2020	%	2021	%
Q1	27.453.448.544	25.904.333.685	-6	29.594.135.276	14
Q2	26.605.325.192	19.043.436.586	-28	32.737.306.104	72
Q3	26.139.795.370	25.272.060.443	-3	33.723.374.278	33
Q4	28.915.694.609	30.688.096.765	6	37.659.453.796	23

SONUÇ

17 Kasım 2019 tarihinde Çin’de ortaya çıkan salgının Dünya Sağlık Örgütü tarafından 21 Mart 2020 yılında pandemi olarak ilan edilmesi sonrası ulusal ve uluslararası alanda uygulanmaya başlayan sosyal ve ekonomik kısıtlamalar, dünya dış ticaretinde önemli derecede daralmaya yol açmıştır. Bu durumdan Türkiye dış ticareti de olumsuz etkilenmiş ve Türkiye’nin yapmış olduğu ihracat 2020 yılında 2019 yılına göre yaklaşık % 6 oranında azalmıştır. Covid-19 pandemisi ülkeleri yeni ticari stratejiler oluşturmaya yöneltmiş ve bu durumun sonucu olarak ihracatta kullanılan taşıma türlerinde de farklılaşmalar meydana gelmiştir.

Çalışma sonucunda toplam ihracatın azalmasına rağmen demiryolu taşımacılığının incelenen yıllar içerisinde hem taşıma türleri içerisindeki payının hem de toplam taşıma miktarının artış göstermesi, bu taşıma türünün Covid-19 pandemisinden olumlu yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Demiryolu taşımacılığı ele alınan tüm çeyreklerde pozitif yönlü artış göstermiştir.

Karayolu taşımacılığı da demiryolu taşımacılığına gibi pandemiden toplam ihracat kadar etkilenmemiştir. Karayolu taşımacılığının yıllar bazında artış gösterdiği ancak 2020 yılında az miktarda düşüş yaşadığı tespit edilmiştir. Karayolu taşımacılığı, pandeminin etkisini gösterdiği 2020 yılının ikinci çeyreğinde önemli ölçüde kayıp yaşamış ancak üçüncü ve dördüncü çeyreklerde pozitif yönlü artışlar kaydetmiştir. Kara taşıma sistemleri olan karayolu ve demiryolu taşıma türlerinin pandemiden diğer taşıma türlerine oranla etkilenmeme ya da daha az etkilenmesinin nedeninin uluslararası alanda uygulamaya konulan kısıtlamalar sonunda Türkiye’nin ihracat faaliyetlerini sınır komşusu olan ülkelerle devam ettirmesi olduğu kanaatine varılmıştır.

Havayolu taşımacılığı ile yapılan ihracat miktarları yıllar bazında dalgalı bir seyir izlese de Covid-19 pandemisinden en çok etkilenen taşıma türü olmuştur. Pandeminin havayolu taşımacılığı etkisi toplam ihracata olan etkisinin iki katından fazladır. İlk ve son çeyrekte hava yolu taşımacılığına etkisi toplam ihracata olan etkisinden daha az iken pandemi ikinci ve üçüncü çeyreklerde havayolu taşımacılığını önemli ölçüde

etkilemiştir. Bu durumun nedeninin alınan tedbirler kapsamında uygulanan uçuş kısıtlamaları olduğu kanaatine varılmıştır.

Uluslararası ticaretin lokomotif taşıma türü olan denizyolu taşımacılığının ihracat taşıma miktarları yıllar bazında karayolu taşımacılığına benzer şekilde 2017-2019 yılları arasında artmış, 2020 yılında bir miktar azalmış ve 2021 yılında önemli ölçüde artmıştır. Denizyolu taşımacılığı Covid-19 pandemisinden havayolu taşımacılığından sonra en çok etkilenen taşımacılık türü olmuştur. Pandeminin denizyolu taşımacılığına olan etkisi oransal olarak toplam ihracata olan etkisinden daha fazladır. Çin'in uluslararası ticaretin en önemli aktörlerinden biri olması ve 2019 yılı sonunda salgının Çin'de başlaması nedeniyle 2020 yılının ilk çeyreğindeki azalma toplam ihracattaki azalma ile benzer olarak gerçekleşmiştir. İkinci çeyrekte ise salgının pandemi halini alması sonucu uygulanan tedbirler kapsamında denizyolu taşımacılığı ile yapılan ihracat dramatik şekilde azalmıştır. Sonraki çeyreklerde ise denizyolu taşımacılığında toparlanmalar yaşanmış ve son çeyrekte pozitif yönlü bir seyir izlemiştir.

Sonuç olarak Covid-19 pandemisi ortaya çıktığı 2020 yılında Türkiye dış ticaret taşımalarını önemli ölçüde etkilemiştir. Pandeminin en etkili olduğu dönem 2020 yılının nisan, mayıs ve haziran aylarını kapsayan yılın ikinci çeyreğidir. Ancak pandemiye karşı alınan tedbirler ve geliştirilen uygulamaların sonucu olarak yılın üçüncü ve dördüncü çeyreklerinde pozitif yönlü gelişmeler kaydedilmiş ve 2021 yılında Türkiye dış ticareti normale dönmeye başlamıştır. Çalışma, ülkeler ve lojistik firmalarının dünyada meydana gelebilecek olaylar karşısında hazırlıklı olmaları ve acil durum planları geliştirmelerinin gerekliliğini ortaya koymuştur. Ayrıca yapılan çalışmanın dış ticaret ve lojistik literatürüne katkı sağlayacağı ve gelecekte yapılacak çalışmalara ışık tutacağı öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

Acar, G., 2021. Covid-19 önlemlerinin dış ticaret işlemlerine etkisinin değerlendirilmesi. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 17(2): 506-539.

Alnıpak, S. ve Kale, S., 2021. Covid-19 Sürecinin Ulaştırma Sektörü Finansal Performansına Etkileri. Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 6(IERFM Özel Sayısı): 139-156.

Arık, Ş., Gül, Z. B., Kula, M., Erdem, M. Ş. ve Çağatay, S., 2021. Covid-19 Pandemisinin Batı Akdeniz Bölge Ekonomisine Etkilerinin Bölgesel Girdi-Çıktı Tablosu ile Analizi. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 39(4).

Ay, İ. C., 2021. COVID-19 Pandemisinin Türkiye'nin İhracatı Üzerine Etkileri İçin Bir Analiz. JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy, 6(1): 272-283.

Barua, S., 2020. COVID-19 Pandemic and World Trade: Some Analytical Notes. Available at SSRN 3577627.

Çütçü, İ., 2021. Pandemi Sonrası Dünya ve Türkiye'de dış ticaret. Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi, 5(12): 1-21.

Ece, N. J., 2020. Covid-19 Salgınının konteyner taşımacılığı ve limanlarına etkisi. Mersin Üniversitesi Denizcilik ve Lojistik Araştırmaları Dergisi, 2(2): 47-66.

Espitia, A., Rocha, N. and Ruta, M., 2020. Covid-19 and Food Protectionism: The Impact of the Pandemic and Export Restrictions on World Food Markets. World Bank Policy Research Working Paper, (9253).

Gruszczynski, L., 2020. The COVID-19 Pandemic and International Trade: Temporary Turbulence or Paradigm Shift. European Journal of Risk Regulation, 11(2): 337-342.

Guan, D., Wang, D., Hallegatte, S., Davis, S. J., Huo, J., Li, S. and Gong, P., 2020. Global Supply-Chain Effects of Covid-19 Control Measures. Nature Human Behaviour, 4(6): 577-587.

Obayelu, A. E., Edewor, S. E. and Ogbe, A. O., 2020. Trade Effects, Policy Responses and Opportunities of COVID-19 Outbreak in Africa. Journal of Chinese Economic and Foreign Trade Studies.

Şenalp, E.Ş. ve Şenalp, B., 2021. Covid-19'un Türkiye'nin Dış Ticaret Dinamiklerine Etkileri. Covid-19 Araştırmaları, 182-199.

Uzun, E., 2021. Covid-19 Öncesi ve Sonrası Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gümrüklerinden Yapılan İhracat ve İthalat Verilerindeki Değişimler. OPUS International Journal of Society Researches, 17(Pandemi Özel Sayısı): 3593-3620.

WHO (Dünya Sağlık Örgütü), 2022. <https://covid19.who.int/> Erişim Tarihi:06.11.2022.